

Škody dopravou a medzinárodný projekt BioREGIO Carpathians

Ing. Jozef Bučko, PhD., Národné lesnícke centrum Zvolen

Ing. Ivor Rizman, Národné lesnícke centrum Zvolen

Ing. Tereza Thompson, Štátna ochrana prírody SR Banská Bystrica

V súčasnej dobe prebiehajúci projekt s názvom BioREGIO Carpathians podporuje harmonizovaný manažment prírodných hodnôt a chránených území včlenením zainteresovaných subjektov do manažmentu krajiny. V rámci viacerých zameraní projektu sa rieši aj problematika identifikácie biokoridorov zveri a určenia hlavných migračných bariér (fyzické, legislatívne, socio-ekonomické) v Karpatoch. Túto aktivitu projektu zastrešujú partneri z Európskej akadémie EURAC v Taliansku a spolupracujú v ňom tímy z krajín Srbsko, Maďarsko, Poľsko, Rakúsko, Slovensko, Česká republika a Rumunsko, na územie ktorých Karpaty zasahujú. Slovenskými partnermi sú Štátna ochrana prírody a Národné lesnícke centrum. V rámci doterajších prác na projekte, sa vylíšili z pohľadu kolízií najkritickejšie miesta v záujmovom území, prebehli terénne stretnutia s vybranými užívateľmi poľovných revírov, zástupcami správcov ciest, zástupcami dotknutých obcí, zástupcami železníc SR a pod. O významnom vplyve dopravy na obhospodarovanie a manažment poľovnej zveri svedčia údaje spracovávané každoročne Národným lesníckym centrom pre potreby publikovania Poľovníckej štatistickej ročenky SR.

Z pohľadu vzniknutých škôd vykázaných užívateľmi poľovných revírov v poslednej poľovníckej štatistike (za rok 2012), sa spomedzi raticovej zveri ukázala ako najvýznamnejšia zver **srnčia**, s celkovým počtom usmrtených jedincov 4 771 ks v hodnote 708 478 eur. Významný rozdiel v množstve usmrtených jedincov u srnčej zveri oproti ostatným druhom raticovej zveri, bol pravdepodobne podmienený jej viac menej celoplošným rozšírením, vysokými jarými kmeňovými stavmi (v r. 2012, 110 989 ks) a v porovnaní napr. so zverou jeleňou aj relatívne odlišným správaním počas dňa (napr. celodenné zotrúvanie na otvorených poľnohospodárskych plochách, relatívne menšia plachosť a pod.). Zaujímavý je aj údaj o podiele dopravy na celkovom úhyne srnčej zveri, keďže tvorí až 61 % a z celkového úbytku (odstrel, odchyt, úhyn) tvorí 15%. Nemenej významná je tiež zver **jelenia**, aj keď v porovnaní so zverou srnčou jej bolo usmrtené podstatne menšie množstvo. Celkovo registrujeme 920 usmrtených jedincov v hodnote 591 470 eur. Ako u zveri srnčej aj u zveri jelenej sa doprava podieľa na celkovom úhyne vysokým percentom (43 %). **Diviáčia** zver je počtom usmrtených jedincov 663 ks na treťom mieste spomedzi raticovej zveri. Výška vzniknutých škôd dosiahla 126 424 eur. **Danielia a muflónia** zver sa vzhľadom na jej ostrovčekovité rozšírenie, nižšiu početnosť a často krát aj zvernicový spôsob chovu nepodieľa výrazným spôsobom na celkových množstvách zveri usmrtenej dopravou. V žiadnom prípade však ani množstvo tejto zveri nie je zanedbateľné, keďže bolo usmrtených 135 jedincov danieliej a 37 jedincov muflónej zveri.

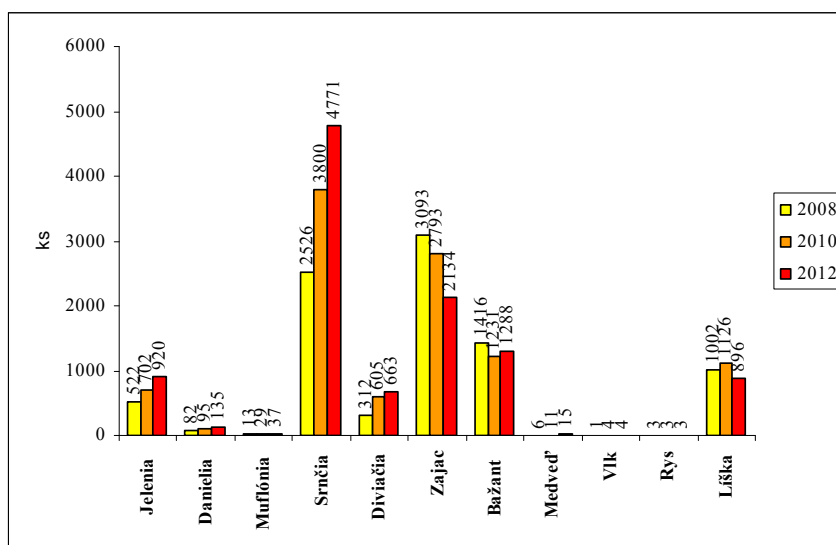
Zo **zveri malej** sa vykazalo 2 134 zajacov (171 828 eur) a 1 288 bažantov (24 394 eur). Je možné predpokladať, že najmä tieto druhy sú čiastočne podhodnotené, keďže sa ľahšie v okolí dopravných trás prehliadnu. Zaujímavý je aj údaj o kolíziách s **veľkými šelmami**. Doprava usmrtila 15 medveďov, čo je až 79 % z celkového úhynu. Usmrtené boli aj 4 vlky (80 % z celkového úhynu) a 3 rysy (75 % z celkového úhynu). Z ďalších druhov bolo nahlásených 896 líšok, 124 jazvecov, 12 kún a 14 ks inej poľovnej zveri. U kún (a pravdepodobne aj u líšok) sú údaje vzhľadom na množstvo ich tiel, ktoré môžeme vidieť na cestách, určite značne podhodnotené. Práve preto by si mal každý užívateľ poľovného revíru v priebehu roka lepšie všimnúť zver usmrtenú dopravou a prípadne si robiť aj priebežné záznamy, ak zrazenú zver hneď po správnosti nevykáže do tlačív na to určených. Ďalej bolo podľa užívateľov poľovných revírov spolu usmrtených 11 040 jedincov rôznej zveri a

vykázané škody dosiahli hodnotu 1,81 mil. eur. Pre porovnanie uvádzame, že celkové príjmy z poľovních revírov dosiahli v rámci SR spoločne hodnotu 5,04 mil. eur. Keď porovnáme výšku príjmov a hodnotu, ktorá sa stratila v rámci škôd dopravou zisťujeme, že výška týchto škôd dosiahla hodnotu rovnajúcu sa až 16 % z celkových príjmov, ktoré sa v poľovních revíroch vyprodukovali celoročným hospodárením.

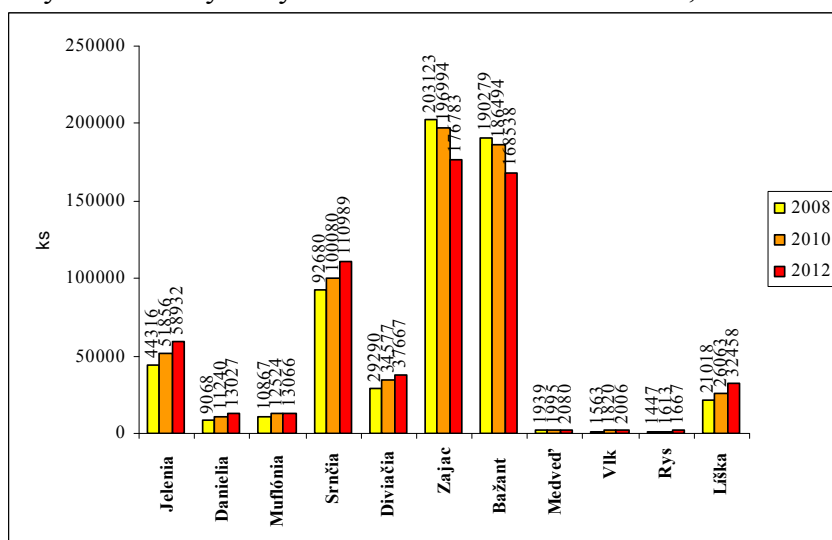
Doprava nezávislý štatista - Údaje o usmrtenej zveri na dopravných komunikáciách sa spracovávali už piaty rok po sebe (2008-2012). To nám umožňuje začať sledovať aj ich vývoj a analyzovať ďalšie súvislosti v nadväznosti napr. na vývoj JKS a teda celkovú hustotu jednotlivých druhov zveri v krajine. Porovnaním nárastu hlásených JKS a množstva usmrtenej zveri zisťujeme, že množstvá uhynutej raticovej zveri korešpondujú s vývojom JKS.

Za 5 ročné obdobie bol zaznamenaný nárast JKS u jelenej, danialej, muflónej, srnčej aj diviačej zveri. Rovnako ako JKS u všetkých týchto druhov stúpili aj škody spôsobené dopravou (obr 1,2). Naopak u zajaca a bažanta JKS klesali a rovnako klesali aj hlásené škody. U veľkých šeliem bol vykázaný výraznejší nárast JKS u vlka s čím korešponduje aj nárast usmrtených vlkov (z 1 na 4 ks), u medveďa škody dopravou narástli (z 6 na 15 ks) aj keď hlásené stavy ostali viac menej vyrovnané. U rysa stavy mierne narástli a škody sa udržiujú na vyrovnanej úrovni okolo 3 ks ročne. Opačný vývoj JKS a škôd dopravou sa zaznamenalo napr. u líšky, kde je však aj podrobnejšie vykázanie väčšiny úhynov na dopravných komunikáciách problematickejšie, ako u väčších druhov zveri.

Obr. 1 Vykázané škody na zveri spôsobené dopravnými prostriedkami v rokoch 2008, 2010 a 2012

Obr. 1 Vývoj hlásených stavov vybraných druhov zveri v rokoch 2008, 2010 a 2012

Ak nebudeme brať v úvahu medziročné zahusťovanie cestnej siete a nárast počtu dopravných prostriedkov, javí sa doprava ako nezávislý štatista reagujúci najmä na zvyšovanie hustoty jednotlivých druhov zveri v krajine. Vývoj počtu kolízií naznačuje vývoj početnosti jednotlivých populácií poľovnej zveri. Samozrejme, tento údaj je potrebné považovať len za orientačný, pomáhajúci naznačiť nahrubo aspoň nárast alebo znižovanie sledovanej populácie živočíchov. Jeho prednosťou je však absencia ľudského faktoru a spomínaný charakter náhodného výberu.

Súčasný trend v rozvoji dopravných komunikácií naznačuje narastanie záujmu verejnosti o znižovanie vážnych kolízií so zverou, udržiavanie priechodnosti krajiny pre zver a ochranu jej migračných koridorov až na medzinárodnej úrovni. To je určite správny krok, zabezpečujúci trvalo udržateľné obhospodarovanie populácií voľne žijúcich živočíchov v jednotlivých krajinách. Veríme, že aj výsledky projektu Bioregio Carpathians prispievajú k návrhu konkrétnych opatrení, zmierňujúcich negatívne pôsobenie dopravných sietí na migráciu živočíchov v Karpatoch.

PodĎakovanie: Tento článok bol vytvorený v rámci realizácie projektu „Integrovaný manažment biologickej a krajinskej diverzity pre trvalo udržateľný regionálny rozvoj a ekologickú konektivitu v Karpatoch (BioREGIO

Carpathians, Kód projektu: SEE/B/0010/2.3/X). Projekt je zameraný na zlepšenie integrovaného manažmentu karpatských chránených území a prírodných hodnôt v nadnárodnom kontexte. Projekt podporuje harmonizovaný manažment prírodných hodnôt a chránených území včlenením zainteresovaných subjektov do manažmentu krajiny a stavaním na už existujúcej spolupráci karpatských krajín na základe Karpatského dohovoru, jeho Protokolu o biodiverzite a na základe iných cezhraničných aktivít a iniciatív. Projekt je financovaný z programu Medzinárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa.